

Nr 56

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1927: 85) om dödande av förkommen handling.

Genom en den 7 november 1969 dagtecknad proposition, nr 159, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1927: 85) om dödande av förkommen handling.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Enligt lagen om dödande av förkommen handling kan motbok med annan bank än postbanken under vissa förutsättningar dödas genom bankstyrelsens försorg, om på motboken inestår högst 10 000 kr. För dödning av postsparbanksbok gäller enligt postbanksförordningen oavsett storleken av inestående belopp i vissa avseenden enklare regler. Ändringsförslaget innebär att lagens regler görs tillämpliga i fråga om alla bankböcker och anpassas till den smidigare ordning som hittills gällt för postsparbanksbok. Motsvarande ändring förordas i fråga om dödning av livförsäkringsbrev.

Det vid propositionen fogade lagförslaget är av följande lydelse (s. 2).

Förslag
till
Lag
om ändring i lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling

Härigenom förordnas, att 1 och 12 §§ lagen (1927: 85) om dödande av förkommen handling skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.¹

Löpande skuldebrev, — — — — — viss man.

Denna lag — — — — — eller obligationer.

Angående dödande av förkommen motbok med postsparbanken gälle vad särskilt är stadgat.

12 §.²

Har motbok rörande tillgodohavande hos *annan bank än postsparbanken* förkommit, och *överstiger tillgodohavandet frånsett löpande ränta ej tiotusen kronor*, äge insättaren eller hans rättsinnehavare i stället för att söka motbokens dödande på sätt förut är sagt påkalla dess efterlysning genom bankstyrelsens försorg.

Begär någon sådan efterlysning och lämnar han trovärdiga uppgifter om tid och omständigheter under vilka boken förkommit, äge styrelsen på sökandens bekostnad verkställa efterlysningen genom kungörelse *en gång* i allmänna tidningarna och *en gång i tidning inom orten*. *Införandet i allmänna tidningarna skall äga rum* i första numret för *januari, april, juli eller oktober månad*. Har boken icke inom sex månader från *sista* kungörandet tillrättakommit och förekommer ej skäligen anledning antaga att den finnes

Har motbok rörande tillgodohavande hos bank förkommit, äge insättaren eller hans rättsinnehavare i stället för att söka motbokens dödande på sätt förut är sagt påkalla dess efterlysning genom bankstyrelsens försorg.

Begär någon sådan efterlysning och lämnar han trovärdiga uppgifter om tid och omständigheter under vilka boken förkommit, äge styrelsen på sökandens bekostnad verkställa efterlysningen genom kungörelse i allmänna tidningarna i första numret för *någon av månaderna närmast efter det efterlysning begärts*. Har boken icke inom sex månader från kungörandet tillrättakommit och förekommer ej skäligen anledning antaga att den finnes i behåll, vare sökanden berättigad att utbekomma tillgodohavandet; och äge, efter det

¹ Senaste lydelse 1936:95.

² Senaste lydelse 1956:250.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

i behåll, vare sökanden berättigad att utbekomma tillgodohavandet; och äge, efter det medlen sålunda utbetalts, motboken ej gällande kraft.

medlen sålunda utbetalts, motboken ej gällande kraft.

Vad i första och andra styckena stadgas om motbok hos *annan* bank än *postsparbanken* skall äga motsvarande tillämpning på livförsäkringsbrev, som *icke lyder på högre belopp än tiotusen kronor*. Därvid skall iakttagas

Vad i första och andra styckena stadgas om motbok hos bank skall äga motsvarande tillämpning på livförsäkringsbrev. Därvid skall iakttagas

att efterlysningen — — — — — gällande kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1970. Äldre lag gäller fortfarande, om efterlysning skett före ikraftträdandet.

Inledning

Efter verkställd utredning avlämnade poststyrelsen i april 1969 till chefen för finansdepartementet förslag till ny förordning om postbanken. Med förmälan att förslaget för sitt genomförande påkallar ändring i lagen (1927: 85) om dödande av förkommen handling överlämnade styrelsen samtidigt till dåvarande chefen för justitiedepartementet en promemoria (BA 294/67) med förslag till ändring i denna lag.

Yttranden över promemorian har efter remiss avgetts av hovrätten för Övre Norrland, bankinspektionen, försäkringsinspektionen, fullmäktige i riksbanken, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges jordbruksskaffebund, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Svenska livförsäkringsbolags förening och Folksam.

På grundval av bl. a. poststyrelsens förslag har inom finansdepartementet upprättats förslag till lag om postbanken, som förelagts riksdagen genom prop. 1969: 158. Chefen för justitiedepartementet har i prop. 1969: 159, som behandlas i detta utlåtande, tagit upp frågan om ändring i lagen om dödande av förkommen handling, i det följande kallad mortifikationslagen.

Departementschefen

Vid remiss till lagrådet av inom justitiedepartementet upprättat lagförslag till ändring i mortifikationslagen, som är likalydande med det vid propositionen fogade förslaget utom så till vida att de särskilda övergångsbestämmelserna saknas, anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Geijer*, följande.

Mortifikationslagen innehåller regler om dödande av förkommen handling, vars företeende utgör villkor för rätt att kräva betalning eller påkalla fullgörande av annan förpliktelse, s. k. presentationspapper. Dödningsförfarandet handhas i princip av domstol och är förhållandevis omständligt. I allmänhet dröjer det omkring ett och ett halvt år från det förfarandet inlemts innan handlingen kan dödas. För dödning av motbok med annan bank än postbanken kan emellertid enligt 12 § lagen i stället tillämpas ett förenklat förfarande, om på motboken inestår högst 10 000 kr. fränsett ränta. Som förutsättning gäller att sökanden kan lämna trovärdiga uppgifter angående tid och omständigheter under vilka motboken förkommit. I sådana fall sker efterlysning och dödning genom bankstyrelsens försorg. Styrelsen skall låta införa kungörelse om efterlysningen i allmänna tidningarna samt i tidning inom orten. Införandet i allmänna tidningarna skall ske i första numret för januari, april, juli eller oktober månad. Om motboken inte kommit till rätta inom sex månader från sista kungörandet har sökanden rätt att få ut sitt tillgodohavande. Därefter gäller motboken inte längre.

För dödning av postsparbanksböcker gäller enligt postbanksförordningen särskilda, i vissa avseenden ännu enklare regler. Dödningsförfarandet handhas av poststyrelsen, som skall införa kungörelse om efterlysning av postsparbanksboken i allmänna tidningarna och, där det kan ske, i tidning i den ort där boken anses ha förkommit. Poststyrelsen får utfärda ny motbok, om den efterlysta motboken inte har återfunnits inom sex månader efter det sista kungörandet. Sedan ny motbok utfärdats gäller den gamla inte längre. I avsaknad av särskild föreskrift rörande tiden för kungörelse i allmänna tidningarna inför poststyrelsen sådana kungörelser en gång i månaden. Sedan åtskillig tid tillbaka förekommer i praktiken inte efterlysning i ortstidning.

Inom finansdepartementet har utarbetats förslag till lag om postbanken. Förslaget innehåller bl. a. motsvarighet till de enhetliga rörelseregler som efter banklagsreformen den 1 januari 1969 gäller för övriga banker.

Med enhetliga rörelseregler aktualiseras även frågan om gemensamma bestämmelser för samtliga banker i fråga om dödande av förkommen bankbok. Poststyrelsen förordar nu att mortifikationslagens tillämpningsområde utsträcks till att omfatta också motbok med postbanken. Samtidigt föreslås att reglerna i 12 § om kungörelse vid dödning av vissa bankböcker anpassas till den ordning som nu tillämpas för postsparbanksböcker samt att nuvarande värdegräns i paragrafen slopas.

Förslaget har i allmänhet fått ett positivt mottagande vid remissbehandlingen. Från ett par håll har dock hävdats att de föreslagna ändringarna lämpligen bör anstå i avvaktan på en mera allmän översyn av formella kungörelseförfaranden. I ett yttrande hävdas också att värdegränsen i 12 § visserligen bör kunna höjas men däremot inte slopas helt.

För egen del anser jag liksom poststyrelsen att det med enhetliga rörel-

seregler för alla banker är naturligt och praktiskt med gemensamma regler för dödande av förkommen motbok. Jag delar styrelsens uppfattning att mortifikationslagens tillämpningsområde bör vidgas till att omfatta också postsparbanksböcker. I förslaget till lag om postbanken förutsätts också en sådan reform.

Informationsutredningens i mars i år avgivna betänkande Kungörelseannonsering (SOU 1969:7) innehåller bl. a. principförslag om enhetliga regler för kungörelseannonsering i skilda sammanhang. Förslaget har nyligen remissbehandlats. En eventuell framtida reform på grundval av betänkandet kan enligt min mening inte anses hindra att man nu gör vissa begränsade ändringar i kungörelseförfarandet vid efterlysning av bankböcker.

Poststyrelsens förslag innebär att efterlysning av förkommen motbok enligt 12 § mortifikationslagen inte längre skall ske i ortstidning. Enligt styrelsen bidrar sådant kungörande inte till att förkomna motböcker kommer till rätta. Från bankhåll redovisas samma erfarenheter. Med hänsyn därtill biträder jag förslaget.

Kungörande i allmänna tidningarna sker enligt mortifikationslagen f. n. alltid i första numret för visst kvartal. Poststyrelsens förslag innebär att efterlysning enligt 12 § mortifikationslagen av förkomna bankböcker införs i första numret för varje månad. Bankföreningen har häremot invänt att det från bevakningssynpunkt är önskvärt att motboksefterlysningar publiceras på samma tider som andra mortifikationskungörelser. Vidare framhåller föreningen att det många gånger är en fördel att dödningsärenden inte forceras. Enligt bankernas erfarenheter brukar cirka en tredjedel av alla förkomna bankböcker komma till rätta innan kungörelse utfärdas.

För egen del vill jag erinra om att den av poststyrelsen förordade ordningen för kungörande redan nu tillämpas vid dödning av postsparbanksbok. Styrelsen redovisar enbart goda erfarenheter av denna ordning. En övergång från månadspublicering till kvartalspublicering skulle innebära en försämrad service gentemot postbankens motboksägare, eftersom dödningsförfarandet då tar längre tid i anspråk. För övriga bankers kunder skulle å andra sidan ett system med månadspublicering medföra motsvarande förkortning av förfarandet. Någon fara från rättssäkerhetssynpunkt är enligt min mening inte förenad med en sådan ordning. Jag biträder därför poststyrelsens förslag om att kungörelse skall införas i första numret för någon av månaderna närmast efter det att efterlysning har begärts. En sådan regel ger möjlighet för vederbörande att låta efterlysningen anstå någon kortare tid, om det finns anledning antaga att motboken ändå kommer till rätta.

Maximum för insättning på postsparbanksbok är f. n. 100 000 kr. Enligt förslaget till lag om postbanken slopas denna gräns. I fråga om motbok med annan bank gäller numera ingen legal maximigräns.

Till skillnad mot vad som är fallet i fråga om dödning med stöd av 12 § mortifikationslagen kan dödning av motbok enligt postbanksförordningen f. n. ske oavsett storleken av inestående belopp. Detta senare förhållande har enligt poststyrelsen inte medfört någon olägenhet utan tvärtom visat sig vara praktiskt och till fördel för postbankens kunder. Inte heller efter ett slopande av insättningsmaximum befarar styrelsen några negativa följder av nuvarande ordning. I detta sammanhang förtjänar erinras om att postsparbanksbok enligt förslaget till lag om postbanken skall ställas till viss man samt innehålla att motboken får överlåtas bara till viss man och att överlåtelsen bör anmälas hos banken. Vidare får postbanken inte träffa förbehåll om rätt för banken att återropa betalning till annan än rätt innehavare av motbok. Motsvarande gäller redan nu för övriga bankinstitut. Risken för rättsförlust i samband med dödande av motbok drabbar därför regelmässigt ingen annan än bankföretaget. Från bankhåll har man trots detta vid remissbehandlingen genomgående godtagit poststyrelsens förslag om slopande av värdegränsen för dödande av motbok enligt 12 § mortifikationslagen. Mot bakgrund av dessa förhållanden vill även jag ansluta mig till förslaget.

Bankföreningen har i sitt yttrande förordat att dödningsförfarandet av vederbörande bankstyrelse skall kunna delegeras till annat ansvarigt organ inom banken. I anledning därav vill jag bara erinra om de möjligheter som redan nu föreligger enligt 74 § lagen (1955: 183) om bankrörelse att delegera beslutanderätten i dödningsärenden. Jfr även 39 § lagen (1955: 416) om sparbanker (ändrad 1968: 602).

Nuvarande möjligheter till förenklat dödningsförfarande i fråga om vissa motböcker i annan bank än postbanken har enligt 12 § mortifikationslagen motsvarighet beträffande livförsäkringsbrev. Även här gäller f. n. en värdegräns på 10 000 kr. Dödningsförfarandet omhänderhas av styrelsen för det försäkringsbolag där försäkringen har tagits. Under remissbehandlingen har både försäkringsinspektionen och samtliga hörda försäkringssammanslutningar hävdat att starka skäl talar för att även nämnda värdegräns slopas. Dödning av livförsäkringsbrev genom domstols försorg anses nämligen vara en onödigt dyrbar och omständlig procedur. Försäkringsbolagen har därför under senare år i stor utsträckning utfärdat dubblettbrev för förkomna livförsäkringsbrev. Bolagen kan visserligen härigenom inte frita sig från ansvar mot godtroende innehavare av originalbrevet, eftersom detta inte har dödat. Systemet har emellertid inte gett upphov till förluster i nämnvärd omfattning.

Förfarandet med utfärdande av dubblettbrev visar enligt min mening otvetydigt, att nuvarande möjligheter till dödning av livförsäkringsbrev genom försäkringsbolagets försorg är alltför begränsade för att fylla det praktiska livets krav. Detta talar starkt till förmån för förslaget att helt slopa värdegränsen. Mot en sådan reform skulle möjligen kunna invändas att livförsäkringsbrev, till skillnad från bankböcker, i betydande utsträckning an-

vänds som kreditobjekt och att rättsskyddet för långivande tredje man skulle kunna äventyras genom att ägare av försäkring gör ansökan om dödning av pantsatt försäkringsbrev. Enligt uttalanden från försäkringshåll under remissbehandlingen belånas livförsäkringsbrev i flertalet fall genom pantsättning hos vederbörande försäkringsbolag. Även i övriga fall lär försäkringsbolagen i allmänhet få besked om pantsättning, vilken då antecknas hos bolaget. Normalt torde alltså inte finnas någon risk för att vidgad möjlighet till dödande av livförsäkringsbrev genom försäkringsbolagets försorg skulle medföra rättsförlust för långgivaren.

I enlighet med det anförda föreslår jag att värdegränsen i 12 § mortifikationslagen upphävs även såvitt avser livförsäkringsbrev.

I samband med de ändringar jag nu har föreslagit bör också vissa redaktionella jämkningar göras i 12 §.

De förordade ändringarna bör träda i kraft samtidigt som förslaget till lag om postbanken, dvs. den 1 januari 1970.

Lagrådet

Lagrådet yttrade.

När mortifikationslagen senast ändrades, vilket skedde genom lagen 1956:250, meddelades vissa övergångsbestämmelser. Dessa innehöll bl. a. föreskrift att om motbok vid sistnämnda lags ikraftträdande var efterlyst i enlighet med äldre bestämmelser dessa fortfarande skulle tillämpas. Ett behov av liknande föreskrift torde även nu föreligga för fall då förfarandet inlemts före ikraftträdandet men inte slutförts. Lagrådet, som i övrigt lämnar förslaget utan erinran, hemställer att motsvarighet till den nämnda föreskriften upptas som övergångsbestämmelse.

Föredragande departementschefen uttalade vid anmälan av lagrådets yttrande, att lagrådets förslag torde böra godtas.

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och får därför hemställa,

att riksdagen bifaller förevarande proposition, nr 159.

Stockholm den 3 december 1969

På första lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Alexanderson (fp), Erik Svedberg (s), fröken Mattson (s), herrar Hjorth (s), Lidgard (m) och fru Lilly Ohlsson (s);

från a n d r a kammaren: fru Löfqvist (s), herrar Dockered (cp), Jönsson i Malmö (s), Oskarson (m), fru Bergander (s), fru Anér (fp), fröken Åsbrink (s) och fru Jonäng (cp).